

Az MTA TK Jogtudományi Intézetének vezetésére és fejlesztésére, tudományos programjának megvalósítására vonatkozó szakmai koncepció¹

A jogtudomány az európai kultúrkörben az egyik legrégebbi és legtekintélyesebb tudományág, amely a teológia és az orvostudomány mellett már a középkori egyetemeken is kulcsszerepet töltött be. A jogtudomány természetét és fontosságát azonban néha mégis nehéz a természettudósok számára elmagyarázni. Ennek oka egyrészt az, hogy jogtudomány nem fektetett elegendő energiát annak laikusok (esetünkben: természettudósok) számára érthető elmagyarázásába, hogy mi is e tudomány *társadalmi haszna*. Másrészt, a természettudósok egy saját magukra szabott tudományfogalmat kérnek számon e területen (noha a jogtudományban kulcsfontosságúnak tekintett tudományossági kritériumokat a természettudósok nem mindig tekintik zsinórmértéknek, pl. a szakirodalmi feldolgozás terén). A jogtudomány társadalmi haszna (bár jelentős, de) nem nyilvánvaló, hanem áttételes. Egyszerűen belátható ugyanis, hogy a jogalkotásban és a jogalkalmazásban is világos fogalmi rendszerre van szükség, egy modern társadalomban pedig a jog fogalmi rendszere (dogmatikája) szükségképpen olyan fokú bonyolultságot ér el, hogy a fogalmi zavar, jogbizonytalanság és előreláthatatlanság elkerülése érdekében alapvető fogalmi tisztázó munkákra van szükség.² Ez történhet nagymonográfiákban, tudományos tanulmányokban vagy éppen tudományos igényű (hagyományos németes stílusú, vagyis teljes körű szakirodalommal és joggyakorlattal lábjegyzetelt, több ezer oldalas, hagyományosan ott is professzorok által írt) nagykommentárokból.

A XXI. századi jogtudományi kutatóintézetnek ezért büszkén kell vállalnia diszciplínája évezredes hagyományait, de egyúttal igazodnia is kell ahhoz az új elváráshoz, hogy saját legitimitását igazolja az alapvetően természettudományos beállítottságú akadémiai közegben. Ez utóbbi részben a társadalmi relevanciával rendelkező kutatási irányok választását jelenti, részben pedig – és ez legalább ilyen fontos – a társadalmi hasznosság megfelelő kommunikálását (pl. az intézeti osztályok elnevezésében, vagy a honlapon nem-jogászok számára is érthető módon, az eredmények közzétételében). Ezek nélkül a változások

¹ A koncepció korábbi tervezetét értekezleten tárgyalta az Intézet plénuma, valamint az igazgató négyszemközt beszélgetéseken az Intézet minden egyes kutatójával külön is megvitatta. Ezen kívül megkapták a korábbi tervezet visszajelzések gyűjtése céljából az MTA (rendes és levelező) jogász tagjai, a jogi karok dékánjai, a TK társintézeteinek igazgatói, a TK főigazgatója, az Alkotmánybíróság elnöke és a Kúria elnöke.

² A jogtudomány kontinentális felfogásához lásd András Jakab, Seven Role Models of Legal Scholars, *German Law Journal* (2011) 757–784, kül. 758–765, elérhető elektronikusan a következő címről: <http://www.germanlawjournal.com/index.php?pageID=11&artID=1341>.

nélkül ugyanis nem csak az akadémiai világon belül, hanem azon kívül is (szponzorok körében) nehézségei lesznek az Intézetnek.

A jogtudományi kutatóintézetnek ezen felül kettős feladata van: a nemzetközi (elsősorban angol, másodsorban német és francia nyelvű) jogtudományi diskurzusban való aktív részvétel, másrészt a hazai jogtudományi örökség (jogtudomány-történet) és a magyar jogi nyelv ápolása. E kettős feladat jegyében arra kell törekedni, hogy a tudományos eredményeket mind idegen nyelven (elsősorban angolul, másodsorban németül vagy franciául), mind pedig magyarul publikáljuk. A jogdogmatikai kutatások részben normaszöveghez kötöttek, ezért feltétlenül szükséges, hogy bizonyos kifejezetten országspecifikus jogtudományi alap kutatásokat is felvállaljon az Intézet.

1. Az Intézet feladatai

A jelenleg a TK Alapító Okiratában, a TK Szervezeti és Működési Szabályzatában, az MTA Alapszabályban és az MTAtv.-ben szereplő feladatok körében egyértelmű prioritásokat kell meghatározni, ehhez át kell tekinteni, hogy az Intézet milyen lehetséges szerepet vállalhat az egyes területeken.

(1) Az egyértelmű prioritást az *alapkutatások* jelentik, ez kell hogy legyen az Intézet legfőbb tevékenysége. Alapkutatás az, aminek elsődleges célközönsége a tudósközösség (ez persze nem zárja ki, hogy adott esetben a joggyakorlat is hasznosnak tekintse azt). Az alkalmazott kutatásokat elsődlegesen az állami szervek végzik (Kriminológiai Intézet, Alkotmánybíróság, Kúria, az igazságügyért felelős minisztérium, stb.),³ illetve ezek megbízása alapján esetleg egyes egyetemi vagy akadémiai tudósok magántevékenységgént, másodlagosan azonban ez az Intézet feladata is, lásd alább a (3.1) pontban. Az alapkutatásokon belül (amelyeket természetesen az egyetemeken is végeznek) a legfontosabb és specifikusan intézeti feladat a közös nagyprojektek (internetes enciklopédiák, tudományos nagykommentárok) megvalósítása, amelyekre helyzetük miatt egyetemi műhelyek kevésbé alkalmasak.

(2) Másodlagos feladatoknak a következők tekintendők:

(2.1) Fontos és a továbbiakban is megtartandó tevékenység a hazai és külföldi tudományszervezési feladatok ellátása. E tekintetben az Intézet lehetőségeinek kihasználása javítható.

³ Az alapkutatások és az alkalmazott kutatások közötti kapcsolat megteremtése érdekében természetesen elképzelhető kutatási együttműködés is a nevezett intézményekkel.

(2.2) Az Intézetnek együtt kell működnie hazai és nemzetközi tudományos műhelyekkel.

(2.3) A külföldi ösztöndíjasok képzésében jelenleg nem vállal szerepet az Intézet, noha igen fontos feladata lenne. Ennek tényleges megkezdését egy nemzetközi *fellowship* program megszervezése jelenthetné (lásd részletesen a 3. fejezetben).

(2.4) A magyar tudomány nemzetközi képviselője értelemszerűen következik az előbbi pontokból. Az Intézet eddig is ellátta ezt a feladatot, ez a továbbiakban is folytatandó, sőt: fokozni kellene, törekedni kell arra, hogy a Jogtudományi Intézet a nemzetközi jogtudományi életben ismert legyen, és hogy intézeti minőségében vegyen részt a nemzetközi jogtudományi vitákban.

(2.5) A folyóirat-kiadás, kiadványok megjelentetése fontos része a tevékenységnek, azonban ennek struktúrája átgondolandó, és nagyobb hangsúlyt kell fektetni az internetes megjelenésre.

(2.6) A TK SZMSZ 4.1 pontja feladatként határozza meg a polgárok jogtudatának erősítését, az MTA tv. 3. § (1) bekezdés *k*) pontja és az MTA Alapszabály 7. §-a pedig a tudományos eredmények népszerűsítését és társadalmi hasznosítását sorolja fel a feladatok között. Ezek megvalósításának eszközzrendszere, mikéntje kommunikációs szakember bevonásával átgondolandó, de nem hiányozhatnak a kutatási súlypontok témájában tartott előadássorozatok, vagy ennél költséghatékonyabb módon a témákat népszerűsítő ismeretterjesztő webprezentációk.

(2.7) Fontos, hogy az Intézet (intézeti minőségében és ne csak egyes munkatársai révén) részt vegyen a PhD-képzésben, illetve általában véve részt vállaljon a tudományos utánpótlás nevelésében [vö. MTA tv. 3. § (1) bekezdés *l*) pont]. Ennek módja lehet például, hogy a doktori iskolákkal történő megállapodás révén az Intézetben legyenek bizonyos kurzusok vagy PhD-hallgatói konferenciák. Ideális esetben az Intézet már a jogász alapképzésben kereshetné a kapcsolatot a hallgatókkal, elsősorban az Országos Tudományos Diákköri Konferencia (OTDK) nyomon követése révén, s az OTDK-helyezetteket – különösen. ha kutatási területük releváns az Intézet szempontjából – maga az Intézet bátoríthatná a tudományos pályára, lehetőség szerint valamilyen formában (ösztöndíjjal vagy állással) az Intézethez kötve őket.⁴

(3) Harmadlagos feladatoknak a következők tekintendők:

⁴ Menyhárd Attilával, az Intézet egyik osztályvezetőjével, közösen társszerkesztője vagyok egy jogász doktoranduszok számára készülő, a jogtudományi munka módszertanáról és a magyar jogtudomány helyzetének értékeléséről szóló, 2014 folyamán megjelenő kézikönyvnek (*A jog tudománya*, HVG Orac), amely ugyancsak ebbe a tevékenységi körbe illeszkedne.

(3.1) Az MTAtv. (1994. évi XL. törvény) 3. § (1) bekezdés *e*) pontja rendelkezik arról, hogy az MTA-nak kötelessége a jogalkotási tanácsadás. Ez a feladat azonban (a törvényi kötelesség ellátásán túl) az Intézet számára nem prioritás, ugyanis egyrészt a politikai szféra nem igényli (legfeljebb PR okokból, lásd például az Intézet szakvéleményének érdemi hatástalanságát a legutóbbi alkotmányozás kapcsán), másrészt erre egyedi megbízás alapján egyes kutatók is felkérhetők (ez ilyen formában eddig is működött). Az Intézetnek mint intézménynek csak akkor szabad vállalnia tanácsadó szerepet, (a) ha erre kifejezett felkérés érkezik az MTAtv.-ben meghatározott szervektől, vagy (b) ha a megbízás jelentős elméleti haszonnal is jár, vagy (c) ha megfelelő térítést fizetnek az Intézet munkájáért (akár állami, akár privát megbízó). Térítés ellenében is csak akkor szabad elvállalni a megbízást, ha a téma elfogadható, vagyis az nem kompromittálhatja erkölcsileg az Intézetet, nem rombolhatja a presztízsét. Egyéb kérdésekben a megbízások belső szervezési kezelésére a pályázati rendszerben kialakított megoldásokból érdemes kiindulni.

(3.2) A szakemberképzés és a szaktanácsadás, szakvélemények készítése csak a törvényi kötelezettségek mértékéig feladata az Intézetnek; azonban minthogy nem elsőrendű feladatokról van szó, ezért csak a feltétlenül szükséges szinten kell tartani, a kutatásra tartalékolva az erőforrásokat. E főszabály alóli kivételek a fent, a jogalkotási tanácsadásnál említett esetek.

A legfontosabb intézeti feladat tehát egyértelműen az alapkutatások nemzetközi színvonalú és nemzetközi fórumokon is megmutatkozó végzése. Az elkövetkezőkben az ehhez szükséges kutatási programot és annak szervezeti kereteit mutatom be.

2. A kutatási program és az Intézet belső szervezete

Az Intézet nem fedheti le a jogtudományok teljes körét, hiszen nemzetközileg is látható kutatáshoz koncentrálni az erőforrásokat. Ezért bizonyos kutatási kulcstémakörök mentén érdemes kialakítani az Intézet belső struktúráját, másrészt pedig fel kell adni a jogtudomány túlnyomó részének lefedésére irányuló igényt, mert ez a kapacitás szétaprózódásához vezet. A belső egységeknek (osztályoknak és kutatócsoportoknak) alkalmasnak kell lenniük a más (különösen a főigazgatóság alá tartozó) intézetekkel való együttműködésre. A kutatási témák kiválasztásánál figyelembe kell venni azt, hogy (a) az ország szempontjából milyen témák relevánsak, (b) jelenleg milyen kutatási témák találhatóak meg az Intézet profiljában, (c) hogy

mely területek adnak lehetőséget nemzetközi (akár pályázatok keretében történő) együttműködésre, és (d) mely témák nyújtanak reményt a nem pályázati jellegű pénzforrásokhoz való hozzáférésre.

Ennek megfelelően a kutatási súlypontok és az ezeket leképező belső szerkezeti egységek a következők: (1) Alkotmányosság és Jogállamiság Kutatásának Osztálya (*Department for the Study of Constitutionalism and the Rule of Law*); (2) Piacgazdaság Magánjogi, Büntetőjogi és Közigazgatási Jogi Garanciái Kutatásának Osztálya (*Department for the Study of the Private, Criminal and Administrative Law Guarantees of Market Economy*); (3) A Nemzetközi Jog és az Európai Jog Belső Jogi Érvényesülésével Foglalkozó Kutatások Osztálya (*Department for the Study of the Domestic Implementation of International and European Law*). Ezeken a területeken mind a módszertani és általános kérdések kutatása, mind a konkrét jogi kérdések megoldása a kutatási körbe esik.

Az alkotmányelméleti tematika (így az összehasonlító alkotmányjog, az alkotmányozás, az alkotmányozás története, az alkotmányozás jogi, politikai, gazdasági, társadalmi, jogi, kisebbségvédelmi jog, az alkotmányjogi dogmatika elmélete és a modern alkotmányjog eszméletörténeti alapjai) kutatása kifejezetten a Politikatudományi Intézettel, a komplex piacgazdasági problémakör (beleértve a magánjogi, gazdasági büntetőjogi és közigazgatási jogi kérdéseket, valamint a jog gazdasági elemzését, a jogszociológiai kutatásokat és a korrupció-kutatásokat) vizsgálata pedig a Közgazdaságtudományi Intézettel történő együttműködésre teremt lehetőséget. A harmadik kutatási súlypont, a belső jog és az EU-jog/nemzetközi jog viszonya klasszikus jogdogmatikai kutatás, amelyre számos (konkrét szakjogi és általánosabb elméleti) részkutatás felfűzhető. Az egyes kutatók osztálybesorolása nem jelenti azt, hogy őket csak a saját osztályuk kutatásában való részvételre bátorítanánk. Vagyis a joghatékonyosági osztály munkatársainak alkotmányelméleti kutatásait, vagy éppen az alkotmányelméleti osztály munkatársainak jogszociológiai kutatásait is üdvözölni és támogatni kell. A szűkebb konkrét kutatási témák köré csoportosuló kutatócsoportok osztályokon belül és osztályokon átívelve is alakulhatnak; ugyanaz a kutató akár egyszerre több kutatócsoportnak is lehet a tagja. A kutatócsoportokat is meg kell jeleníteni a honlapon.

Az új struktúra 2013. szeptember 1-jétől állt fel, részben az önkéntes jelentkezés módszerére, részben felkérésekre építve. A belső intézeti felelősök a következők (mindegyik egyben kutató is):

1. három osztályvezető (igazgatóhelyettes az MTA központi előírásai szerint már nincs),
2. tudományos titkár (és MÖB felelős),

3. a hazai jogtudományi közönségnek szóló, friss hírekkel szolgáló intézeti blog és facebook profil szerkesztője,
4. az Állam- és Jogtudomány felelős szerkesztője (a szerkesztőség tagjai ezen felül az osztályvezetők és a felelős szerkesztő által választott könyvismertetés-szerkesztő),
5. angol nyelvű kiadványok szervezése és nemzetközi kapcsolatok felelőse,
6. az intézeti *working paper* sorozat szerkesztője (ha a szerkesztő igényli, akkor további belső szerkesztők is lehetnek, ez azonban nem érinti a (fő)szerkesztő felelősségét),
7. a honlapnak a fentiekben nem érintett egyéb tartalmáért felelős kutató,
8. OTKA felelős,
9. ERC, Lendület, norvég és h2020-as pályázatok felelőse,
10. egyéb külső források, megbízások és privát szponzorok felelőse,
11. hetenkénti műhelyvita szervezője,
12. rendezvények és meghívások szervezője,
13. intézeti szoftverfelelős és a hírlevél szerkesztője,
14. szellemi tulajdonkezelési felelős,
15. egyetemekkel való kapcsolattartás felelőse,
16. sajtókapcsolatok felelőse,
17. díjkiosztó bizottság elnöke (külsősöknek szánt jogtudományi díjak kiosztására),
18. könyvtári és könyvkiadási felelős,
19. nemzeti jogi bibliográfia felelőse,
20. szobaelosztási bizottság elnöke,
21. rekrutációs bizottság elnöke,
22. az internetes jogtudományi enciklopédia felelőse,
23. külföldi kutatók felelőse,
24. jogi szakvélemények felelőse,
25. könyvbemutatók felelőse.

Amennyiben igény merül fel rá, további felelősök nevezhetők ki. Amennyiben ez nem mond ellent valamely akadémiai vagy TK szabálynak, akkor minden felelős lemondásig vagy megbízásának visszavonásáig látja el feladatait.

3. Az Intézet személyi állománya és kutatási outputja

A jelenlegi kutatóállomány munkásságát a publikációs listák alapján lehet felmérni, s az meglehetősen vegyes profilt tükröz mind a kutatott témák, mind a publikációk súlya szempontjából. A jövőben a nemzetközi publikációs tevékenységet erősíteni kell, azon belül is különösen a *double blind peer reviewed* folyóiratokban való publikálást kell preferálni: ezek ugyanis rendszerint erősebb szűrőkön (és több javítási fordulón) mennek keresztül, mint a szerkesztett kötetek.

A személyzeti politika területén az alábbiakra kell törekedni: (1) meritokratikus kiválasztás, (2) a mellékállásokra vonatkozóan világos és racionális szabályok kialakítása, (3) transzparens teljesítményértékelési rendszeren lemerített, színvonalas kutatómunka elvárása (és elmaradás esetén annak szankcionálása), (4) az állandó és az időszakos állások közti egyensúly megtalálása.

Ad (1). A személyi állomány fejlesztése során fontos szempont, hogy olyan kollégákat kell fölvenni (transzparens és meritokratikus alapokon nyugvó kiválasztási eljárás keretében), akiknek a kutatási területe, tudományos érdeklődése megfelel a fenti kutatási súlypontoknak. (Önmagában azért egyetlen kollégától sem szabad megválni, mert kutatási profilja nem illeszkedik a fő témakörökhöz. Az újonnan felveendő kollégáknál azonban ügyelni kell az ismertetett hármas súlypont megerősítésére.)

Az MTA TK JTI feladata, hogy a hazai jogtudomány elitintézménye legyen, egyúttal a nemzetközi tudományosságban is fontos központtá váljon. Ennek megvalósításához a hazai tudományosság legjobb, legszorgalmasabb (és a jövő építése miatt: elsősorban fiatal) kutatóit kell idevonzani, és lehetőség szerint külföldi kutatókat is be kell vonni. A külföldi kutatók alkalmazásához az egyetemekkel kötött együttműködés lehetőségét is meg kell vizsgálni például olyan formában, hogy kettős állásokat hirdetünk meg: egy (idegen nyelven oktató) egyetemi és egy akadémiai állást, amelyek összesített fizetése nagyjából elfogadható nemzetközi viszonylatban is. Így bizonyos fokig kinyílna a magyar jogtudományi munkaerőpiac, még ha ezt a nyelvi problémák be is határolják valamennyire.

Szükség van egy nemzetközi *fellowship* program elindítására, hogy külföldi (vagy évek óta külföldön tevékenykedő magyar) kutatókat is be tudjon kapcsolni az Intézet a munkájába. Ez határozott idejű (legalább egy, ideális esetben három évig tartó), ösztöndíjjal vagy fizetéssel járó alkalmazást jelentene, amelyre nyilvános pályázat keretében lehet pályázni. (A Lendület programtól eltérő, annál személyenként kisebb költségigényű, gyakoribb személyi fluktuációra építő – az ötévesnél rövidebb ciklusokon alapuló –, épp ezért több kutatói helyet jelentő programról lenne szó.) Alapvetően háromféle *fellowship* ismert a nemzetközi gyakorlatban: PhD-hallgatói, posztdoktori és professzori. A költségekhez képest a legnagyobb

tudományos haszonnal a posztdoktori státuszok járnak. PhD-hallgatók fogadásához ugyanis eleve erős (nemzetközi élvonalbeli) professzori gárda szükséges (ez itt egyelőre hiányzik), és elsősorban arra szolgál, hogy az adott intézmény szellemiségét nemzetközileg terjesszék. Egy későbbi fázisban az anyagi lehetőségektől függően ezt meg lehet ugyan fontolni, de jelenleg nem ez látszik a legtermékenyebb iránynak. A kutatóprofesszori státus (például Humboldt ösztöndíj, Fulbright professzori ösztöndíj) a legrágább *fellowship* a háromféle közül, aligha lehetne finanszírozni. A tudományos profil erősítése céljából ezért a „középkategóriás”, vagyis posztdoktori kutatói státusok meghirdetése a legcélszerűbb (minták: Max Weber Fellowship, Emile Noel Fellowship, García-Pelayo Fellowship). A pályázatot angol nyelven célszerű lebonyolítani, az értékelésnek pedig előre meghatározott, részletes és transzparens pontrendszeren kell alapulnia, lehetőleg külföldi kollégákat is bevonva a bírálóbizottság munkájába.

Ad (2). A (tág értelemben vett) munkajogi lehetőségek és a TK összeférhetetlenségi szabályzatának fényében arra kell törekedni, hogy egy teljes intézeti állás mellett minden kutatónak maximum egy teljes nem-intézeti állása lehessen csupán. Aki állásban van nálunk, annak nálunk kell OTKA pályázatait beadnia a jövőben (résztevéőként sem szeretnénk, ha máshol beadott OTKA-ban szerepelne). Természetesen a múltban (sikeresen) beadott és már folyó OTKA kutatásokra ez az összeférhetetlenség nem vonatkozik. Aki az Intézetben egész állásban van, az nem lehet máshol tanszékvezető vagy más vezető, pl. dékánhelyettes. A félállásra ilyesfajta összeférhetetlenség nem vonatkozik, vagyis az Intézetben félállásos munkatársak lehetnek máshol tanszékvezetők, dékánhelyettesek stb.

Ad (3). Az MTA TK JTI tevékenységét munkatársainak *kutatói* munkássága fémjelzi, ezért nem mellőzhető az ezt biztosító teljesítményellenőrzés és alapvető elvárás az Intézet céljait szolgáló kutatómunka (illetve másodlagosan részben a szokásos, részben pedig a jelen dokumentumban megjelenő új belső intézeti feladatok) végzése. A cél az, hogy az Intézetnek olyan munkatársai legyenek, akik a hazai publikációs fórumok mellett nyugat-európai vagy észak-amerikai *double blind peer reviewed* folyóiratokban is publikálni akarnak és erre képesek is. Ehhez az Intézetnek lehetőségei szerint (elsősorban nyelvi lektorálási) segítséget kell adnia.

Ad (4). Az a XX. századi elképzelés, hogy egy kutatóintézet lényegében kizárólag csak határozatlan idejű pozíciókból áll össze, nem felel meg a XXI. századi finanszírozási lehetőségeknek és kutatási dinamikának. A stabilitás (állandó állások) és a rugalmasság (időszakos, konkrét kutatási programokra szóló állások) egyensúlyának megteremtésére kell törekedni. Jelenleg a projektállások alulreprezentáltak, ezért ebbe az irányba szükséges

lépéseket tenni. Ez vélhetően az átlagos kutatói teljesítményre is üdvösen hatna, hiszen a projektállások betöltői megfelelően motiváltak.

4. Az Intézet folyóiratai és kiadványai

Az Intézet publikációs fórumai a következők: (1) *Állam- és Jogtudomány*, (2) *Intézeti Közlemények*, (3) *Acta Juridica Hungarica*, (4) *Jogi Iránytű*.

Ad (1). A fél évszázada működő *Állam- és Jogtudomány* című lap az intézeti kiadványok „zászlóshajója”. Elengedhetetlen a nyomtatott verzió mellett azzal egyidejűleg a pdf alapú, vagyis oldalszámmal hivatkozható és ingyenes webes megjelentetés is. Meg kell vizsgálni, hogy van-e lehetőség a lapnak a HeinOnline-ra történő bekerülésére. A teljes és kereshető, ingyenesen elérhető digitalizált változat kialakítása a cél, visszamenőleg is. Megvizsgálandó ezért, hogy az OGYK ilyen irányú projektje (<http://dt.ogyk.hu/hu/>) eleget tesz-e ennek a követelménynek, és ha nem, akkor más megoldást kell találnunk a cél elérésére. A nyomtatott példányszámot minimalizálni kellene, hogy az így felszabaduló nyomdaköltséget olvasószerkesztésre fordíthassuk. Megfontolandó, hogy tematikus különszámokkal jelentkezzen a folyóirat, akár intézeti konferenciák anyagait közölve (az önálló konferenciakötet épp az elektronikus elérhetőség nehézségei miatt megszűnőben van, illetve ezeket is elektronikussá alakítják, amely azonban különszám formájában uniformizáltabban hivatkozható, továbbá segíti a lapszámok feltöltését). Minden munkatársunktól elvárjuk, hogy évente egy tanulmányt (vagyis nem recenziót, hanem tanulmányt) felajánljanak a lapnak. A folyóirat anonim lektorált (*double blind peer reviewed*), és a munkatársaknak (amennyiben a beérkező kézirat a szakterületükre esik) lektorálást is vállalniuk kell.

Ad (2). Az *Intézeti Közlemények* megjelenése esetlegesnek tűnik, a fenntartása mögötti ráció nem látszik, ezért a sorozat alapos átformálása javasolt. A sorozatból műhelytanulmányokat közlő, informatív jellegű *working paper* sorozatot kellene formálni, és ebben terjedelmesebb, az *Állam- és Jogtudományban* terjedelmi okok miatt nem megjelentethető írásokat lehetne közölni (a *double blind peer review* bevezetése itt műfajilag nem indokolt). Amennyiben egy munkatárs saját pályázati keretet szerez erre, akkor igény szerint digitális nyomdában minimális példányszámmal akár egy-egy szám ki is nyomtatható. A fő szabály azonban a kizárólagos elektronikus megjelenés.

Ad (3). Az Intézet kutatói idegen nyelvű publikációinak jelentős része eddig az *Acta Juridica Hungarica* című folyóiratban jelent meg. A lappal kapcsolatos probléma, hogy a lap nem érhető el ingyenesen az interneten, és hiányzik a komolyabb nemzetközi jogi adatbázisokból is (HeinOnline, Westlaw). Ahhoz, hogy a lap valóban megfeleljen az MTA belső osztályozási rendszerében számára biztosított előkelő besorolásnak, szükség van a *double blind peer review* rendszerének bevezetésére. Megfontolandó a folyóirat átnevezése *Central and Eastern European Journal of Legal Studies*-ra, hogy evvel kifejezzük a lap határokon átnyúló intellektuális ambícióját. A folyóirat feltöltéséhez megfontolandó, hogy (intézeti vagy nem intézeti) nemzetközi konferenciák anyagát hozza le különszámként, vagy akár konferencia nélküli tematikus különszámokat közöljön (közép-európai országtanulmányokkal egy-egy témában).

Felmerült, hogy az *Acta Juridica* helyett a TK-ban művelt többi társadalomtudomány közösen adjon ki egy átfogó tematikájú (jogi-szociológiai-politikatudományi) folyóiratot. Ez azonban nem támogatandó, hiszen a túlzott tematikus tágítás érdektelenné tenné a lapot a jogtudományi közönség számára (lásd a jogi tanulmányok visszhangtalanságát az általános társadalomtudományi tematikájú lapokban, amelyekre a jogtudósok itthon és külföldön is leginkább „kézirattemetőként” tekintenek), másrészt pedig a nem-jogtudósok számára is érdektelen a témák igen jelentős része (a nemzetközi jogi monizmus témájáról szóló írást vélhetően egy városszociológus sosem olvasna el). Általános tematikájú jogtudományi lapokban csak igen ritkán publikálnak tekintélyes jogtudósok, és ehelyett inkább a célközönséget jobban elérő, kifejezetten jogtudományi lapokat preferálják. Félő ezért, hogy az összevonás a leadott jogi kéziratok számának drasztikus csökkenésével (sőt, *horribile dictu* eltűnésével) járna. Indokolt lehet ezért ugyan egy közös angol nyelvű politikatudományi és szociológiai folyóirat létrehozása, de a jogtudományi tematika bevétele egyik tudományterület érdekét sem szolgálná, hiszen az európai hagyományban a jogtudományi diskurzus erősen elkülönül a politikatudománytól és a szociológiától (eltérően az amerikaiétól, ahol a kettő sokkal erősebben kapcsolódik egymáshoz). Az *Acta*-nak a földrajzi fókusz tágításával (és a fent említett többi reform-lépéssel) kellene kitörnie mostani elszigetelt helyzetéből.

Ad (4). A *Jogi Iránytű* kiváló kezdeményezés, amely recenziókat és rövid közleményeket tartalmaz. A jövőben azonban nem elektronikus pdf-es kiadványként, hanem (más elnevezéssel: „JTI blog”) intézeti blogként jelentkezne. A magyar (és nemzetközi) jogtudományi élet rövid híreit, kisebb közleményeket, beszámolókat közlő fórum adekvát

formája egy újonnan felállítandó, folyamatosan frissített intézeti blog lehetne (a weboldal részeként).⁵ Minden kutatótól évente legalább egy, tartalmi jellegű blogbejegyzés elvárható.

5. Jelenlét és műhelyszemináriumok

Az Intézetben a kutatóktól heti két nap (kedd és csütörtök) jelenlét elvárt (a szakmai rendezvények lehetőség szerint csütörtökön zajlanak, az intézeti értekezletek kedden; félállású kollégáktól főszabály szerint csak a csütörtöki jelenlét elvárt). Az intézeti napokon reggel 8 és 17:00 között legalább 6 órát bent kell tölteni. Ez (beleértve az ebédet is) alkalmat ad arra, hogy informálisan is beszéljünk jogtudományi kérdésekről.

Ez alól előzetes bejelentés alapján felmentést az igazgató adhat, amennyiben a kutató konferenciára vagy szakmai előadásra megy, illetve más, kivételes és különös méltánylást érdemlő (pl. családi) esemény történik. Egyetemi oktatás vagy vizsgáztatási kötelezettség (záróvizsgáztatás, szakdolgozatvédelem, PhD szigorlatoztatás, PhD zsűritagság) nem ad alapot a jelenlét alóli felmentésre; vizsgáztatni az Intézetben nem lehet (kivéve ha az intézethez köthető posztgraduális kurzusról van szó, és az igazgató kifejezett engedélyt ad a vizsgáztatásra). Az OGYK-ban való kutatás sem ad alapot a távollétre. Az intézeti idő hatékonyabb eltöltése érdekében az Intézet vezetése törekedni fog az elektronikus adatbázisok (Complex, HeinOnline, JSTOR, Westlaw, Beck-online, Dalloz) bővítésére. Intézeti konferenciák az intézeti napokon rendezendők. A jelenlét ellenőrzésére az igazgató megtekintheti az elektronikus beléptető-rendszer adatait.

Az Intézetben folyó munkának formális keretet is kell adni. Erre a legalkalmasabb formának a heti rendszerességgel megtartott műhelyszeminárium látszik az összes kutató (kötelező) részvételével. A műhelyszemináriumok célja, hogy majdnem kész tanulmányokat, különféle fázisú projektterveket, esetleg monográfiákat megvitassunk, ezáltal a szerző szakmai visszajelzést/módosító javaslatokat kaphasson a nyomtatás (internetes megjelenés) előtt. Az ilyen események nem csupán a szerzőnek, hanem a hallgatóságnak (különösen a hozzászólóknak) hasznosak, hiszen jogtudományi agytornára és információszerzésre adnak lehetőséget. Cél egyúttal az, hogy erősítse azt a mentalitást, miszerint a jogtudományi

⁵ Minták: <http://www.comparativeconstitutions.org/>, <http://solum.typepad.com/>, <http://www.rsozblog.de/>, <http://verfassungsblog.de/>, <http://opiniojuris.org/>. Az ismertséget más blogok keresztlinkelese is segítheti. További bevett jogtudományi blog-szerkesztési elvekhez lásd pl. <http://www.verfassungsblog.de/hinweise-fur-gastautoren/>.

szövegeket mindig csiszolni lehet és kell, s erre a kollégák megjelenés előtti visszajelzése a legalkalmasabb. Ily módon az Intézet kutatói publikációinak minősége javulna. Az eseményeket azonban nem csupán az Intézet kutatói, hanem a teljes hazai jogtudományi közösség számára nyitva kell tartani (előadói és hallgatói minőségben is).

A viták mintájául nyugat-európai műhelyszemináriumok (*faculty seminar*) szolgálnak, s arra az előfeltevésre építenek, hogy a jogtudományi munkák értéke elsősorban attól függ, mennyiben képesek a jogi és/vagy jogtudományi diskurzust befolyásolni. A jogtudományi közösség által befogadhatatlan vagy érthetetlen művek ugyanis nem töltik be funkciójukat, bármilyen zseniális rejtett tartalma is van a kérdéses műnek. A potenciális befogadó közönség tesztelésének intézményes keretét adja a műhelyvita-sorozat.

Amennyiben lehetőség van rá, akkor a szerzővel történő konzultáció után (a témában jártas) opponenst vagy opponenseket (ideálisan egy külsőt és egy belsőt) kérünk fel a szövegekhez, aki mintegy húsz perces szerzői felvezetés után ugyancsak húsz percben fűz megjegyzéseket, kérdéseket, ellenvetéseket, módosítási javaslatokat, hívja fel a figyelmet érvelési vagy szakirodalmi problémákra, stb. Ezután megnyitjuk az általános vitát a résztvevőknek. Az egyes műhelyviták összesen két órásk lesznek, a hetenkénti vitarendet az egyik kutató mint műhelyvita-felelős állítja össze. Minden kutatónak évente legalább egy alkalommal be kell mutatnia valamit, kétévente egyszer pedig egy angol nyelvű írást angolul kell bemutatnia. Az MTA PTI Working Papers mintájára az Intézet *working paper* sorozatába is felkerülhetnek a megtárgyalandó írások.

A szemináriumok magyarul nem beszélő kollégák részvétele esetén angolul folyhatnának, ami folyamatos szaknyelvi gyakorlást is jelentene a kollégák számára (így könnyítve meg bekapcsolódásukat a nemzetközi tudományos életbe), másrészt egyszerűbb volna a külföldi kutatók bevonása az intézeti életbe, elősegítve a hosszú távon elérendő célt, a kétnyelvűséget és a nemzetközivé válást. Általában véve támogatni kell a nemzetközi publikációkat, például szaknyelvi lektorálási költségek biztosításával.

Az Intézet presztízsét jelentősen növelné, ha minél gyakrabban szerepelhetnének elismert külföldi szenior kutatók a műhelyszemináriumokon, ezért ennek anyagi fedezetét érdemes volna előteremteni (vagy belső intézeti, vagy akadémiai, vagy akadémiaán kívüli forrásokból). Az ilyen előadásokat (a résztvevők engedélyével) érdemes az Intézet honlapján/blogján és videómegosztó portálokon is közzétenni, ahogyan amerikai és nyugat-

európai egyetemek is teszik.⁶ Így más intézménybeli és (az angol nyelvűség miatt) külföldi kollégák számára is elérhetővé válik ez a tudásanyag, referenciát jelent és figyelmet kelthet külföldön, valamint a tudományos eredmények népszerűsítése terén fennálló feladat teljesítésének is eszköze.

6. Az Intézet kommunikációja és tudományszervező tevékenysége

Kiemelt cél az Intézet munkájának láthatóvá, megismerhetővé tétele, és ennek egyik fontos eszköze az intézeti honlap. Ennek érdekében a weboldalnak (1) kétnyelvűnek (angol-magyar) kell lennie, (2) a kutatásokhoz használható és az Intézet munkájáról tudósító érdemi információkat kell tartalmaznia. Világossá kell tenni, hogy mi a koncepció (hogyan az Intézet milyen feladatokat lát el), és a honlapnak mutatnia kell az intézetbeli szorgalmas aprómunkát, bepillantást kell engednie az itt folyó tevékenységbe.

Azon túl, hogy az intézeti munkáról részletes beszámolót kell adni, törekedni kell minél több szolgáltatást nyújtani a látogatóknak. Ilyen lehet például egy keresőfelületet létrehozása, amely lehetővé teszi a különféle magyar internetes jogtudományi kiadványok körében való keresést. Ez a későbbiekben (ha ennek az anyagi és műszaki feltételei megteremthetők) akár a határon túlra is kiterjeszhető, erre ugyanis komoly nemzetközi igény van, s megvalósításával az Intézet jelentősen hozzá tudna járulni a nemzetközi tudományosság infrastruktúrájához, növelve saját ismertségét és hírnevét.

Cél egy keresztlinkelt, ingyenesen elérhető, *peer reviewed* enciklopédia létrehozása a művelt tudományterületeken a *Stanford Encyclopedia of Philosophy* mintájára, akár önállóan, akár a Társadalomtudományi Kutatóközpont más intézeteivel közösen (a tematikus lehatárolástól függően vagy a www.jogtudomany.hu, www.legal-science-hungary.eu vagy a www.tarsadalomtudomany.hu oldalon). Ez tipikusan olyan nagyprojekt lenne, amely mérete és centrális szerepe miatt nehezen megvalósítható egyetemi tanszékeken, ezért az Intézetnek kell ezt felvállalnia.

Az Intézet kommunikációjában helyet kell szorítani a tudományos közösségnél tágabb célcsoportok elérésének is. Megfelelő kutatási témát kiválasztva, arra építve, korszerű, elsősorban internetes csatornák felhasználásával meg kell keresni azokat az eszközöket,

⁶ Lásd pl. <http://www.youtube.com/watch?v=DTzU01o6jN0> (a háttérben mindig a szervező-meghívó intézmény szimbólumával).

amelyekkel a jogi kultúra terjesztése, népszerűsítése és az Intézet láthatóságának, elismertségének növelése is célként tűzhető ki.

Az Intézetnek fontos szerepet kell betöltenie a magyar jogtudományi élet szervezésében. A kollégákkal való kapcsolattartás alapvető eszközül egy rendszeresen küldött jogtudományi hírlevél szolgálhat (nyilvános levelezőlista alapján, amelynek bázisát a köztestületi tagok alkotnák, de PhD-hallgatók és más érdeklődők is feliratkozhatnak rá), amelynek tartalmát az intézeti blogon is közzétesszük, így visszakereshetően olvasható volna a honlapon (RSS feed). Ez tudósítana minden releváns eseményről: konferenciákról, workshopokról, doktori védésekről, habilitációs előadásokról az egész országra kiterjedően, hazai és külföldi jogtudományi álláslehetőségek, továbbá jogi folyóiratok új számai, *working paper*-ök és szakkönyvek megjelenéséről is.

Az Intézetten kívüli kollégákkal és más kutatóhelyekkel való kapcsolat és együttműködés fenntartása érdekében, erősítve az Intézetnek a jogtudományi életben betöltött központi jelentőségét, érdemes lenne feleleveníteni a korábbi akadémiai hagyományokat és két-három évente jelentős összegű pénzdíjas pályázatokat kiírni, egyrészt a legjobb doktori disszertációkat, másrészt a legjobb posztdoktori monográfiákat jutalmazva (mindezt igen pontos kritériumok mellett és fair, transzparens elbírálást biztosítva, a szükséges összeférhetlenségi szabályokkal).

Az intézeti kollégák eredményeinek terjesztése érdekében bátorítani érdemes az intézeti kollégákat, hogy helyezték el műveiket az SSRN-en (www.ssrn.com), amely lehetővé teszi, hogy munkáikat könnyebben idézzék és elektronikusan kereshessék a világ minden tájáról.